

Datum 2024-04-04

Diarienummer 2024–00262

Justitiedepartementet

Ju2024/00480

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L7@regeringskansliet.se

Yttrande över remiss från Justitiedepartementet, – Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

Göteborgs Stad har för yttrande erhållit rubricerade remiss. På grund av den korta remisstiden har staden inte kunnat behandla remissen politiskt. Stadsledningskontorets yttrande över remissen bifogas.

De politiska partierna i Göteborgs kommunstyrelse har givits möjlighet att inkomma med egna yttranden över remissen vilka biläggs.

Datum 2024-03-27

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer SLK-2024-00262

ju.L7@regeringskansliet.se

Stadsledningskontorets yttrande över remissen Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

På grund av den korta remisstiden har det inte funnits möjlighet till politisk beredning i en fråga som förväntas få stor påverkan på de kommunala verksamheterna, vilket stadsledningskontoret anser är problematiskt. Många pågående utredningar på området och lagförslag med kort beredningstid gör det svårt att överblicka konsekvenserna fullt ut, för individerna som omfattas av förslagen såväl som för staden. Detta gäller framför allt det pågående arbetet med att se över vissa delar av bosättningsregelverket så att utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd kan omfattas av anvisning enligt bosättningslagen i samband med folkbokföring. Det är dessutom oklart vilken status som ukrainare kommer att få i Sverige efter 2025-03-04. Det hade underlättat för remissinstanserna att få ett helhetsförslag att ta ställning till för att fullt ut kunna bedöma konsekvenserna.

Utöver detta pågår utredningar som kan få påverkan på förslagen i remitterat utkast till lagrådsremiss: En ny modell för kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare (Dir. 2023:149) samt Ett nytt system för bosättning av vissa nyanlända (Dir. 2024:22). Dessa utredningar ska redovisas 2024-09-30 respektive 2025-03-31.

Positivt med förbättrade levnadsvillkor men tveksamt med särlösningar

Stadsledningskontoret ser positivt på att tillfälligt skyddsbehövande får bättre möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden, lära sig svenska, få tillgång till att öppna bankkonto och möjligheter till en bättre ekonomisk situation samt ökad tillgång till hälso- och sjukvård. Samtidigt anser stadsledningskontoret att det är problematiskt med särlösningar för vissa grupper av skyddsbehövande. Förslagen i det remitterade utkastet syftar framför allt till att förbättra levnadsvillkoren för tillfälligt skyddsbehövande i arbetsför ålder som har en arbetsförmåga.

Inte rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner

I promemorian föreslås att personer med tillfälligt skydd som folkbokförs inte ska omfattas av bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner. Det omfattar bland annat barnbidrag, bostadsbidrag, föräldrapenning enligt lägstänivå, underhållsstöd och äldreomsorgstöd. Detta innebär sådana förändringar i välfärdssystemet som

stadsledningskontoret anser kräver en betydligt mer gedigen analys och beredningsprocess. Förslaget föregår dessutom den nyligen tillsatta statliga utredningen En ny modell för kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare (Dir. 2023:149).

Inte rätt till insatser enligt LSS

Förslaget att tillfälligt skyddsbehövande inte ska ha rätt till insatser med stöd av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, bedömer stadsledningskontoret får konsekvenser för ett mindre antal individer, men konsekvenserna för de som berörs kan bli stora. Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, syftar till att ge den enskilde en skälig levnadsnivå medan LSS anger att den enskilde, genom de insatser som erbjuds enligt den lagen, ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatser som kan erbjudas enligt LSS kan inte alltid ersättas med motsvarande enligt SoL. En individ som skulle haft rätt till personlig assistans enligt LSS kan förvisso erbjudas hemtjänst och på så sätt tillförsäkras en skälig levnadsnivå, men det kommer att kräva stora resurser av hemtjänsten och innebära ökade kostnader för staden.

Möjligheten till insatsen daglig verksamhet finns endast för individer som omfattas av LSS. Dessa personer kan i regel inte delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program som etableringsprogrammet men kan behöva en sysselsättning utformad efter deras behov och förmåga.

Inte rätt till studiestöd

En ytterligare effekt av att personer med tillfälligt skydd inte ska anses bosatta i socialförsäkringsbalkens mening är att de inte kommer att ha rätt till studiestöd från CSN. Vid prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd gäller att vuxna studerande som regel ska tillgodose sina behov på annat sätt än genom ekonomiskt bistånd. Detta kan drabba 18–19-åringar som inte har rätt till etablering utan förväntas studera på gymnasiet.

Okklarheter gällande kommunala boenden enligt LMA

Göteborgs Stad har valt att driva kommunala boenden för tillfälligt skyddsbehövande enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m fl, LMA, i samverkan med idéburna organisationer. Genom ett idéburet offentligt partnerskap i form av IOP-avtal mellan staden och den civila sektorn kunde boendeplatser snabbt iordningställas 2022. För närvarande finns nästan 800 individer i dessa boenden. Av det remitterade utkastet framgår inte i vilken omfattning eller i vilken hastighet dessa boenden behöver avvecklas. Staden behöver framförhållning för att avsluta de pågående avtalen med organisationerna. Både staden och organisationerna riskerar att påverkas negativt ekonomiskt. Snabba förändringar som dessa riskerar dessutom att påverka civilsamhällets förtroende för kommun och stat.

Okklarheter gällande anvisningar enligt bosättningslagen

Även om det inte finns något färdigt förslag gällande möjlighet för målgruppen till anvisning enligt bosättningslagen, vill stadsledningskontoret framföra att det är angeläget att det inte blir något glapp mellan bistånd enligt LMA och bistånd enligt SoL efter att personerna folkbokförts i kommunen. Det kommer att få konsekvenser för både enskilda individer och för kommunen. Personer med tillfälligt skydd behöver få fortsatt bistånd till

boende och daglig ersättning enligt LMA under en övergångsperiod i väntan på mottagande i en kommun, likt övriga nyanlända som får uppehållstillstånd.

Stadsledningskontoret bedömer att det är nödvändigt att berörd målgrupp får möjlighet till anvisning enligt bosättningslagen. Anvisningar bör ske till den kommun som tidigare anvisats att anordna boende enligt LMA, inte minst för att undvika en stor omflyttning så att barn kan fortsätta i sin skola, familjer blir kvar i sitt sammanhang och vuxna kan fortsätta pågående insatser och bibehålla nätverk som underlättar etableringen på arbetsmarknaden. Samtidigt bör regeringen vara lyhörd för och uppmärksamma utmaningar vad gäller kapacitet för insatser och boende i kommunerna samt uppdra till ansvariga myndigheter att ta hänsyn till detta i kommande förslag om länstal och beslut om kommunalt för det övriga flyktmottagandet.

Dessutom vill stadsledningskontoret framföra att det är önskvärt att tillfälligt skyddsbehövande som idag bor i eget boende, så kallat EBO, också får möjlighet till anvisning enligt bosättningslagen. Göteborgs Stads erfarenhet av långvarigt mottagande av nyanlända i EBO, visar att många inte kan bo kvar i samma boende när de har blivit folkbokförda. EBO leder till trångboddhet, åtskilliga flyttar och osäkra boendelösningar, vilket framför allt påverkar barn och unga och deras skolgång och kontaktnät.

Barnkonsekvensanalys saknas

Stadsledningskontoret anser att det saknas en tillräcklig barnkonsekvensanalys av föreslagna förändringar. I utkastet till lagrådsremiss lyfts fram att det ur ett barnperspektiv är bra att föräldrar med arbete får möjlighet till en säkrare inkomst under graviditet och för vård av barn. Det framställs som ett sämre alternativ att de ska hänvisas att söka ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Samtidigt är det ekonomiskt bistånd som föräldrar som saknar tillräckliga inkomster kommer att behöva ansöka om.

Att inte få rätt till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken innebär att många föräldrar som inte kan få barnbidrag, bostadsbidrag, underhållsstöd eller föräldrapenning enligt lägstaniå, kommer att ha svårt att klara sin försörjning. Det gäller även föräldrar i arbete med lägre lön. Det kan förväntas få konsekvenser för barnen.

De förändringar som föreslås gällande kommunalt boende enligt LMA, och de ännu inte redovisade eventuella förändringarna av bosättningslagen, kommer sannolikt få konsekvenser för barns boendesituation. Förändringarna kan leda till ökad risk för flytt, bostadslöshet, långa resvägar och trångboddhet vilket påverkar barns skolgång, förskoleplats, fritidsaktiviteter och kontakter med kompisar. Stadsledningskontoret förutsätter att en barnkonsekvensanalys görs i samband med kommande förslag kring boende för målgruppen.

Ekonomiska konsekvenser för Göteborgs Stad

Det som, ur ett ekonomiskt perspektiv, skiljer ett kommande mottagande av personer med tillfälligt skydd från övrigt flyktmottagande är dels att många personer med tillfälligt skydd och utan egna medel hittills har haft tillgång till boende som anordnas av kommunerna med ersättning från staten, vilket upphör vid folkbokföring, dels att gruppen enligt regeringens förslag inte ska ha rätt till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner. Utifrån det ekonomiska perspektivet samverkar dessa förutsättningar till en större ekonomisk effekt för kommunerna. Kostnadsbildningen blir i stor utsträckning en konsekvens av gruppens behov av kommunal verksamhet och dess bidrag

till skatteunderlaget. Det statliga ersättningssystemet för mottagande av nyanlända är inte tänkt att hantera denna typ av ekonomiska situationer.

Ökade kostnader för ekonomiskt bistånd

Stadsledningskontorets bedömning är att en särreglering kan få betydande ekonomiska konsekvenser för såväl enskilda individer som för Göteborgs Stad. Kommunmottagna flyktingar får redan idag i stor utsträckning kompletterande ekonomiskt bistånd trots att de omfattas av de bosättningsbaserade förmånerna i socialförsäkringen.

De bosättningsbaserade förmånerna som barnbidrag, bostadsbidrag, underhållsstöd och äldreförsörjningsstöd utgör en inte försumbar del av den enskildes inkomst för såväl hushåll med etableringsinsatser och etableringsersättning som för hushåll med låga inkomster från arbete. Stadsledningskontorets bedömning är att få barnfamiljer med tillfälligt skydd kommer att klara sin försörjning med endast etableringsersättning. Om hushållet inte har några inkomster från bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner behövs en betydande inkomst för att nå egen försörjning. Undantaget från rätt till bosättningsbaserade förmåner försämrar förutsättningarna att bli självförsörjande även för hushåll med lägre löneinkomster. Personer över 65 år i gruppen tillfälligt skyddsbehövande är relativt fler jämfört med övrigt flyktingmottagande. Om dessa individer saknar pension från Ukraina och inte omfattas av rätten till äldreförsörjningsstöd hänvisas de att söka ekonomiskt bistånd.

Schablonersättningen som utgår till kommunen för mottagande av nyanlända ska täcka kostnader för flera insatser till målgruppen, såsom skola, sfi, samhällsorientering, tolkkostnader och övriga insatser i samband med mottagande och bosättning. När en allt större del av ersättningen förväntas finansiera ekonomiskt bistånd, får det konsekvenser för stadens möjligheter att utföra andra insatser som ska bidra till etablering och integration.

Stadsledningskontorets bedömning är att om regeringen avser att gå vidare med förslaget måste det följas upp med förslag om ekonomisk reglering för kommunernas samtliga kostnader för ekonomiskt bistånd under pågående etableringsinsatser. Även kostnader för handläggning av biståndet bör ingå i en ekonomisk reglering.

Ökade kostnader för andra insatser enligt socialtjänstlagen

Eftersom målgruppen för föreslagen lagstiftning inte ska omfattas av LSS, förväntas kostnaderna för bistånd enligt SoL öka. Individer som skulle haft rätt till assistans genom LSS kan i stället beviljas hemtjänst vilken då behöver ges i en omfattning som riskerar att bli kostsam. Statlig ersättning till kommunerna avseende kostnader för hemtjänst och särskilt boende kan återsökas till 75 procent. Stadsledningskontorets bedömning är att kommunerna bör få 100 procent av kostnaderna ersatta.

Med fler folkbokförda i kommunen antas också kostnaderna för övriga socialtjänstinsatser öka. I likhet med andra kommuninvånare kan individer med tillfälligt skydd ha behov av insatser för exempelvis äldre, barn och unga, beroende och psykisk ohälsa.

Kostnader för boende

Det är inte möjligt för stadsledningskontoret att fullt ut bedöma de ekonomiska konsekvenserna gällande boende eftersom Regeringskansliets arbete med att se över vissa delar av bosättningsregelverket inte är klart. Stadsledningskontoret vill dock framföra att

kommunerna måste få tid och framförhållning för att kunna anpassa sina boendelösningar för målgruppen efter bosättning. Den ersättning som utgår till kommunerna för kommunalt boende enligt LMA kan inte upphöra på dagen då folkbokföring sker. Det är av stor vikt att en övergångsperiod finns där den enskilde kan få fortsatt bistånd till sin försörjning och sitt boende, och att kommunerna ersätts för dessa insatser.

Stadsledningskontoret vill också framföra att de individer som idag bor i eget boende bör kunna omfattas av bosättningslagen för att minska risken för bostadslöshet i den gruppen. Det är vanligt att nyanlända inte kan bo kvar i det egna boende man bott i när man blir folkbokförd. Om det saknas möjlighet att anvisas enligt bosättningslagen kan fler förväntas söka boende hos socialtjänsten, vilket ökar kommunernas kostnader för nödbistånd till akuta boendelösningar.

Ett genomförande av en särreglering avseende bosättningsbaserade förmåner innebär att finansieringsprincipen måste tillämpas, eftersom förslaget avgränsar en målgrupp som omfattas av transfereringssystemen vilket kommer få en direkt påverkan på kommunens kostnader.

Mats Odhagen
Avdelningschef

Stadsledningskontoret
Göteborg 2024-03-27

Yttrande
2024-04-04

(KD, M, D, L)

Yttrande angående – remiss om förbättrande levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

Yttrandet

Rysslands anfallskrig i Ukraina har lett till att 6,5 miljoner ukrainare är på flykt. För att snabbt kunna ge människor som flyr kriget i Ukraina skydd och samtidigt underlätta mottagandet för länderna som de kommer till beslutade EU den 4 mars 2022 att aktivera massflyktsdirektivet. Massflyktsdirektivet har varit en del av svensk lagstiftning sedan 2003, men tillämpades för första gången nu. Detta innebär att personer från Ukraina ska erbjudas tidsbegränsat uppehålls- och arbetstillstånd inom EU, därmed även i Sverige. Omkring 39 000 ukrainare beräknas befinna sig i Sverige i dag. Göteborgs Stad har fått i uppgift att ta emot upp till 318 flyktingar via massflyktsdirektivet under 2024.

I Sverige innebär direktivet att det till skillnad från en vanlig asylprocess inte görs några individuella bedömningar, vilket gör att det går mycket snabbare. Samtidigt får man inte fullt ut samma rättigheter som när man beviljats uppehållstillstånd efter individuell asylprövning.

Stödet till Ukraina, i det utdragna kriget, är en av Sveriges enskilt viktigaste utrikespolitiska frågor. Det remitterade lagförslaget syftar till att inte enbart justera de brister som finns i en 20 år gammal lag som aldrig tidigare tillämpats, utan framför allt förbättra ukrainarnas levnadsvillkor i en situation där vi ännu inte ser slutet på Rysslands aggressioner mot Ukraina. Till skillnad mot det yttrande som Stadsledningskontoret tagit fram, som på grund av tidsbrist inte blivit politiskt berett, menar vi att det förutsätter särlösningar. Sammantaget är vi positiva till att regeringen agerar i frågan och ser positivt på lagförslaget.

Yttrande

2024-03-04

Yttrande angående – Remiss från Justitiedepartementet – Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd.

Yttrandet

Nu går världen in i det tredje året av Rysslands avskryvbara anfällskrig mot Ukraina. Ukraina förtjänar ett starkt och uthålligt stöd från regeringen och svenska folket. För att ytterligare förbättra situationen för de ukrainare som flytt kriget och befinner sig i Sverige, tas nu ett extra steg i att genomföra förändringar som kommer gynna de ukrainska människor som har sökt skydd i Sverige. Dessa förslag syftar till att ge dem bättre möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden och att förbättra deras övergripande levnadsvillkor.

Idag har 39 000 personer från Ukraina registrerats i Sverige med tillfälligt skydd enligt Massflyktsdirektivet. I och med aktiveringen av direktivet kunde flera miljoner ukrainare snabbt beviljas skydd i EU:s länder och få omedelbar tillgång till arbetsmarknaden. Glädjande nog ser vi att ukrainarna i Sverige i större utsträckning har kommit i arbete jämfört med i många andra europeiska länder.

Lagförslaget är av stor betydelse eftersom det möjliggör att de lämnar mottagningssystemet och får bättre möjligheter att integrera sig i samhället. Efter folkbokföringen får de tillgång till en betydligt högre ersättning, ökad tillgång till hälso- och sjukvård, stöd från Arbetsförmedlingen och socialtjänsten samt föräldrapenning för de som arbetar. Flera praktiska frågor som kontakter med myndigheter och andra aktörer i samhället kommer också att underlättas genom att de får personnummer.

Ersättningen ökar från dagens 71 kronor till över 300 kronor om dagen genom etableringsersättningen. Därmed ökar deras ekonomiska trygghet och stabilitet under etableringsprocessen.

Lagförslaget är resultatet av en noga övervägd process, med hänsyn till komplexiteten hos nuvarande regelverk och kontinuerlig övervakning av ukrainarnas skydd på EU-nivå. Med förväntad snabb hantering i riksdagen planeras lagstiftningen att träda i kraft den 1 november 2024. Detta är ett konkret steg för att stärka integrationen och förbättra levnadsvillkoren för ukrainska individer som har sökt skydd i Sverige.